

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (tretji senat)

z dne 14. marca 2019*

„Predhodno odločanje – Varstvo potrošnikov – Nepošteni pogoji v potrošniških pogodbah – Direktiva 93/13/EGS – Člen 1(2) – Člen 6(1) – Kreditna pogodba v tuji valuti – Tečajna razlika – Nadomestitev nepoštenega pogoja, ki je bil razglašen za ničen, z zakonsko določbo – Valutno tveganje – Nadaljnji obstoj pogodbe po odpravi nepoštenega pogoja – Nacionalni sistem enotne razlage prava“

V zadevi C-118/17,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Budai Központi Kerületi Bíróság (glavno okrožno sodišče v Budimu, Madžarska) z odločbo z dne 9. januarja 2017, ki je prispela na Sodišče 7. marca 2017, v postopku

Zsuzsanna Dunai

proti

ERSTE Bank Hungary Zrt,

SODIŠČE (tretji senat),

v sestavi A. Prechal (poročevalka), predsednica senata, F. Biltgen, J. Malenovský, C. G. Fernlund, sodniki, in L. S. Rossi, sodnica,

generalni pravobranilec: N. Wahl,

sodni tajnik: A. Calot Escobar,

na podlagi pisnega postopka,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za ERSTE Bank Hungary Zrt T. Kende, ügyvéd,
- za madžarsko vlado M. Z. Fehér, agent,
- za poljsko vlado B. Majczyna, agent,
- za Evropsko komisijo A. Tokár in A. Cleenewerck de Crayencour, agenta,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 15. novembra 2018

* Jezik postopka: madžarščina.

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago točke 3 izreka sodbe z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), pristojnosti, podeljenih Evropski uniji z namenom zagotovitve visoke ravni varstva potrošnikov, ter temeljnih načel prava Unije, in sicer enakosti pred zakonom, prepovedi diskriminacije, učinkovitega pravnega sredstva in poštenega sojenja.
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med Zsuzsanno Dunai in družbo ERSTE Bank Hungary Zrt. (v nadaljevanju: banka) zaradi domnevno nepoštenega pogodbenega pogoja, v skladu s katerim menjalni tečaj, ki se uporablja za izplačilo kredita v tuji valuti, temelji na nakupnem tečaju banke, medtem ko menjalni tečaj, ki se uporablja pri njegovem vračilu, temelji na prodajnem tečaju.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 93/13/EGS

- 3 V trinajsti in enaindvajseti uvodni izjavi Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288) je navedeno:

„ker se predpostavlja, da zakoni ali predpisi držav članic, ki neposredno ali posredno določajo pogoje v potrošniških pogodbah, ne vsebujejo nedovoljenih [nepoštenih] pogojev; ker se zato ne zdi potrebno, da bi za pogoje, ki temeljijo na obveznih zakonih ali predpisih in načelih ali določbah mednarodnih konvencij, katerih pogodbenice so države članice ali Skupnost, veljale določbe te direktive; ker izraz ‚obvezni zakoni ali predpisi‘ v členu 1(2) zajema tudi pravila, ki v skladu z zakonom veljajo med pogodbenima strankama, če ni bilo dogovorjeno drugače;

[...]

ker morajo države članice zagotoviti, da se nedovoljeni [nepošteni] pogoji ne uporabljajo v pogodbah, ki jih s potrošniki sklene prodajalec ali ponudnik, in če se taki pogoji vendarle uporabijo, da niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi teh pogojev, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nedovoljenih pogojev.“

- 4 Člen 1(2) te direktive določa:

„Določbe te direktive ne veljajo za pogodbene pogoje, ki temeljijo na obveznih zakonih ali predpisih in določbah ali načelih mednarodnih konvencij, katerih pogodbenice so države članice ali Skupnost, zlasti na področju prometa.“

- 5 Člen 3(1) Direktive 93/13 določa:

„Pogodbeni pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, velja za nedovoljenega [nepoštenega], če v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank.“

6 Člen 4 navedene direktive določa:

„1. Brez poseganja v člen 7 je treba nedovoljenost [nepoštenost] pogodbenega pogoja oceniti ob upoštevanju narave blaga ali storitev, za katero je bila sklenjena pogodba, in s sklicevanjem na vse okoliščine, ki so obstajale v času sklepanja pogodbe ter na vse druge pogoje te pogodbe ali druge pogodbe, od katere je pogoj odvisen.

2. Ocena nedovoljenosti [nepoštenosti] pogojev ne sme biti povezana niti z opredelitvijo glavnega predmeta pogodbe niti z ustreznostjo med ceno in plačilom za izmenjane storitve ali blago, če so pogoji v jasnem, razumljivem jeziku.“

7 Člen 6(1) iste direktive določa:

„Države članice določijo, da nedovoljeni [nepošteni] pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, kakor je določeno z nacionalnim pravom, niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi teh pogojev, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nedovoljenih pogojev.“

8 Člen 7(1) Direktive 93/13 določa:

„Države članice zagotovijo, da v interesu potrošnikov in konkurentov obstajajo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe nedovoljenih [nepoštenih] pogojev v pogodbah, ki jih s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki.“

Madžarsko pravo

Temeljni zakon

9 Člen 25(3) Alaptörvény (temeljni zakon) določa:

„[Kúria (vrhovno sodišče, Madžarska)] zagotavlja enotnost uporabe prava s strani sodišč in izdaja odločbe zaradi enotne razlage pravnih določb, ki so za sodišča zavezujoče.“

Zakon DH 1

10 Člen 1(1) Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény (zakon št. XXXVIII iz leta 2014 o ureditvi konkretnih vprašanj v zvezi z odločbo Kúria (vrhovno sodišče) o poenotenju sodne prakse na področju kreditnih pogodb, ki jih finančne institucije sklenejo s potrošniki, v nadaljevanju: zakon DH 1) določa:

„Ta zakon se uporablja za kreditne pogodbe, sklenjene s potrošniki med 1. majem 2004 in začetkom veljavnosti tega zakona. V tem zakonu se pogodba šteje za potrošniško kreditno ali kreditno pogodbo ali pogodbo o finančnem lizingu v tuji valuti (vezano na tujo valuto ali izraženo v tuji valuti in odplačljivo v madžarskih forintih) ali v madžarskih forintih, sklenjeno med finančno institucijo in potrošnikom, če vsebuje standardne pogodbene pogoje ali kakršen koli pogodbeni pogoj, ki ni bil predmet posamičnih pogajanj, v smislu člena 3(1) ali člena 4(1).“

11 Člen 3(1) in (2) zakona št. DH 1 določa:

„1. V potrošniških kreditnih pogodbah so (razen pogodbenih pogojev, dogovorjenih posamično) nični pogoji, v skladu s katerimi lahko kreditna institucija pri izplačilu sredstev za pridobitev predmeta kredita ali lizinga uporabi nakupni tečaj, pri odplačilu dolga pa prodajni tečaj oziroma drug menjalni tečaj kot tisti, ki je določen ob izplačilu sredstev.

2. Namesto ničnega določila, na katero se nanaša odstavek 1, in brez poseganja v določbe odstavka 3 se tako za izplačilo sredstev kot za odplačilo (vključno s plačilom obrokov in vseh stroškov, taks in provizij, določenih v tuji valuti) uporabi uradni menjalniški tečaj, ki ga za ustrezno tujo valuto določi madžarska nacionalna banka.“

12 Člen 4 navedenega zakona določa:

„1. Pri potrošniških kreditnih pogodbah, ki vključujejo možnost enostranske spremembe pogodbe, se štejejo za nepoštene tisti pogoji take pogodbe (razen tistih, ki so bili dogovorjeni posamično), ki omogočajo enostransko zvišanje obresti ali stroškov [...].

2. Pogodbeni pogoj, na katerega se nanaša odstavek 1, je ničen, če finančna institucija ne začne pravnega postopka [...] ali če je sodišče zavrnilo tožbo ali je ustavilo postopek, razen če je mogoče v zvezi s pogodbenim pogojem začeti postopek [...], pa se to bodisi ni zgodilo bodisi se je, pa sodišče ni ugotovilo ničnosti pogodbenega pogoja v skladu z odstavkom 2a.

2a. Pogodbeno določilo, na katero se nanaša odstavek 1, je nično, če sodišče ugotovi, da je nično na podlagi posebnega zakona s področja obračuna, v pravnem postopku, ki ga je v javnem interesu začel nadzorni organ.

3. V primerih, na katere se nanašata odstavka 2 in 2a, finančna institucija izvede obračun v zvezi s potrošnikom pod pogoji, določenimi s posebnim zakonom.“

Zakon DH 2

13 Člen 37(1) Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény (zakon št. XL iz leta 2014 o pravilih na področju obračuna, na katerega se sklicuje zakon št. XXXVIII iz leta 2014 o ureditvi konkretnih vprašanj v zvezi z odločbo Kúria (vrhovno sodišče) o poenotenju sodne prakse na področju kreditnih pogodb, ki jih finančne institucije sklenejo s potrošniki, v nadaljevanju: zakon DH 2) določa:

„V zvezi s pogodbami, za katere velja ta zakon, lahko stranke sodišču predlagajo samo, naj ugotovi ničnost pogodbe ali nekaterih pogodbenih določil (v nadaljevanju: delna ničnost) – ne glede na razloge za navedeno ničnost – če predlagajo še, da se ugotovijo pravne posledice ničnosti, in sicer ugotovitev veljavnosti pogodbe ali njenih učinkov do trenutka, ko se sprejme odločba. Če takega predloga ni in po tem, ko je bila dana priložnost za odpravo pomanjkljivosti, vendar neuspešno, predlog ni dopusten, ne da bi se o zadevi odločalo meritorno. Če stranke predlagajo, naj se ugotovijo pravne posledice ničnosti celotne pogodbe ali delne ničnosti, morajo prav tako navesti, katero pravno posledico mora sodišče uporabiti. Kar zadeva pravne posledice, morajo stranke podati izrecen predlog, ki vsebuje določen znesek in ki prav tako vključuje obračun, ki sta ga stranki izvedli.“

Zakon DH 3

- 14 Člen 10 az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény (zakon št. LXXVII iz leta 2014 o ureditvi različnih vprašanj v zvezi s spremembo valute potrošniških kreditnih pogodb in v zvezi s predpisi s področja obresti, v nadaljevanju: zakon DH 3) določa:

„Pri pogodbah o hipotekarnem kreditu v tuji valuti ali z valutno klavzulo mora finančna institucija, ki je upnik, v roku za izpolnitev obveznosti obračuna v skladu z zakonom [DH 2] dolg, ki obstaja na podlagi pogodbe o hipotekarnem kreditu v tuji valuti ali z valutno klavzulo, oziroma skupni dolg, ki izvira iz navedene pogodbe (vključno z obrestmi, taksami, provizijami in stroški, zaračunanimi v tuji valuti), pri čemer se oba dolga določita na podlagi obračuna, izvedenega v skladu z zakonom [DH 2], pretvoriti v terjatev v madžarskih forintih po tistem od teh menjalnih tečajev za zadevno valuto, ki je za potrošnika na referenčni datum najugodnejši:

- (a) povprečje menjalnih tečajev za zadevno valuto, ki jih uradno določi madžarska nacionalna banka v obdobju od 16. junija 2014 do 7. novembra 2014, ali
- (b) menjalni tečaj za zadevno valuto, ki ga uradno določi madžarska nacionalna banka na dan 7. novembra 2014.“
- 15 Člen 15/A navedenega zakona določa:

„1. V postopkih, ki tečejo in so se začeli zaradi ugotovitve ničnosti (ali delne ničnosti) potrošniške kreditne pogodbe oziroma zaradi ugotovitve pravnih posledic ničnosti, je treba določbe tega zakona, ki se nanašajo na pretvorbo v madžarske forinte, uporabiti tudi za znesek dolga potrošnika, ki izhaja iz kreditne pogodbe v tuji valuti ali kreditne pogodbe z valutno klavzulo, ki se določi v obračunu, izvedenem v skladu z zakonom [DH 2].

2. Znesek, ki ga potrošnik plača do izdaje sodbe, zniža znesek njegovega dolga, določenega v madžarskih forintih na referenčni datum za izvedbo obračuna.

3. Če se potrošniška kreditna pogodba razglasi za veljavno, je treba v skladu z določbami tega zakona določiti posebne pogodbene pravice in obveznosti strank, ki izhajajo iz obračuna, izvedenega v skladu z zakonom [DH 2].“

Zakon Hpt

- 16 Člen 213(1) 1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról (zakon št. CXII iz leta 1996 o kreditnih institucijah in finančnih podjetjih, v nadaljevanju: zakon Hpt) določa:

„Nična je vsaka potrošniška pogodba o kreditu, v kateri niso navedeni:

[...]“

- (c) skupni znesek stroškov, povezanih s pogodbo, vključno z obrestmi, dodatnimi stroški in njihovo letno vrednostjo, izraženo v odstotku;

[...]“

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 17 Z. Dunai je 24. maja 2007 z banko sklenila kreditno pogodbo v švicarskih frankih (CHF), kredit pa bi moral biti v skladu s to pogodbo izplačan v madžarskih forintih (HUF) z uporabo menjalnega tečaja CHF-HUF na podlagi nakupnega tečaja banke na ta dan, na podlagi česar je bil izplačan znesek 14.734.000 HUF, pri čemer je bil znesek kredita v švicarskih frankih, ki je iz tega izhajal, 115.573 CHF. S to pogodbo je bilo tudi določeno, da se vračilo kredita izvede v madžarskih forintih, pri čemer pa je bil menjalni tečaj, ki se uporabi, prodajni tečaj banke.
- 18 Valutno tveganje, povezano z nihanjem tečajev zadevnih valut, ki se konkretizira z depreciacijo madžarskega forinta glede na švicarski frank, je nosila Z. Dunai.
- 19 Ker sta stranki iz postopka v glavni stvari pogodbo iz postopka v glavni stvari sklenili v obliki notarskega zapisa, je za izvršljivost te pogodbe zadoščalo neplačilo dolžnice brez kakršnega koli pravnega postopka pred madžarskim sodiščem.
- 20 Notar je 12. aprila 2016 na predlog banke odredil izvršbo pogodbe. Z. Dunai je zoper to izvršbo pri predložitvenem sodišču vložila ugovor, pri čemer se je sklicevala na ničnost pogodbe, ker naj v njej v nasprotju s členom 213(1)(c) zakona Hpt ne bi bila navedena tečajna razlika, ki obstaja med menjalnim tečajem, ki se uporablja ob izplačilu sredstev, in tečajem, ki se uporablja pri vračilu kredita.
- 21 Banka je predlagala zavrnitev ugovora.
- 22 Predložitveno sodišče navaja, da je madžarski zakonodajalec leta 2014 sprejel več zakonov, ki se nanašajo na kreditne pogodbe v tuji valuti in katerih namen je izvajanje odločbe Kúria (vrhovno sodišče), izdane v interesu enotne razlage civilnega prava na podlagi člena 25(3) temeljnega zakona po izdaji sodbe z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282). Kúria (vrhovno sodišče) je s to odločbo med drugim razsodilo, da so pogoji, kot je ta iz kreditne pogodbe iz postopka o glavni stvari in v skladu s katerimi se je ob izplačilu sredstev uporabljal nakupni menjalni tečaj, za odplačilo pa prodajni menjalni tečaj, nepošteni.
- 23 Po mnenju predložitvenega sodišča ti zakoni, ki se uporabljajo za zadevo v glavni stvari, med drugim določajo, da se v takih pogodbah odpravijo pogoji, ki banki omogočajo, da uporabi svoje nakupne in prodajne tečaje tujih valut, in da se ti tečaji nadomestijo z uradnim menjalnim tečajem, ki ga za ustrezno tujo valuto določi madžarska nacionalna banka. Zaradi tega posredovanja zakonodajalca naj bi se odpravila razlika med različnimi menjalnimi tečaji, ki temeljijo na navedenih tečajih.
- 24 Predložitveno sodišče navaja, da sodišče, ki odloča o sporu, zaradi te *ad hoc* zakonodaje ne more več ugotoviti neveljavnosti kreditne pogodbe v tuji valuti, saj je z njo prenehal položaj, v katerem je nastal razlog za neveljavnost, kar torej povzroči veljavnost pogodbe in s tem za potrošnika nastane obveznost, da nosi finančno breme, izhajajoče iz valutnega tveganja. Ker naj bi se potrošnik z vložitvijo ugovora proti banki želel osvoboditi prav te obveznosti, naj bi bilo v nasprotju z njegovimi interesi, da predložitveno sodišče presodi, da je navedena pogodba veljavna.
- 25 Iz mnenja predložitvenega sodišča je razvidno, da je madžarski zakonodajalec izrecno spremenil vsebino kreditnih pogodb tako, da je na odločitve sodišč, ki odločajo o zadevnih sporih, vplival v korist bank. Sprašuje se, ali je ta položaj v skladu z razlago Sodišča v zvezi s členom 6(1) Direktive 93/13.
- 26 Glede odločb, ki jih Kúria (vrhovno sodišče) lahko izreče v interesu enotne razlage civilnega prava, med katerimi je med drugim odločba št. 6/2013 PJE z dne 16. decembra 2013, s katero se po navedbah predložitvenega sodišča nalaga, da se kreditne pogodbe, kot je ta iz postopka v glavni stvari, štejejo za veljavne, to sodišče navaja, da pri sprejetju teh odločb Kúria (vrhovno sodišče) nista zagotovljena ne

pravno sredstvo pri z zakonom določenem sodišču ne spoštovanje zahtev poštenega sojenja. Medtem ko postopek, ki velja za njihovo sprejetje, ni kontradiktoren, pa so te odločbe zavezujoče za sodišča, ki zadeve obravnavajo v pravnih postopkih, ki so kontradiktorne narave.

- 27 Predložitveno sodišče se v tem okviru sklicuje na točke od 69 do 75 mnenja glede zakona CLXII iz leta 2011 o pravnem položaju in plačilu sodnikov ter zakona CLXI iz leta 2011 o organizaciji in upravljanju madžarskih sodišč, ki ga je Beneška komisija sprejela na svojem 90. plenarnem zasedanju v Benetkah (Italija) 16. in 17. marca 2012, iz katerega naj bi izhajalo, da so odločbe, izdane na Madžarskem v okviru tako imenovanega postopka za „poenotenje“, sporne z vidika temeljnih pravic.
- 28 V teh okoliščinah je Budai Központi Kerületi Bíróság (glavno okrožno sodišče v Budimu, Madžarska) prekinilo odločanje in Sodišču predložilo ta vprašanja:

- „1. Ali je treba točko 3 [izreka] sodbe [z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282)] razumeti tako, da lahko nacionalno sodišče sanira neveljavnost pogoja iz pogodbe med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom tudi, če je ohranitev pogodbe v nasprotju s potrošnikovimi ekonomskimi interesi?
2. Ali je to, da parlament države članice z zakonom spremeni pogodbe zasebnega prava, ki spadajo v podobne kategorije ter so sklenjene med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, skladno s pristojnostjo, podeljeno Evropski uniji za zagotovitev visoke ravni varstva potrošnikov, ter s temeljnimi načeli, ki jih določa pravo Unije glede enakosti pred zakonom, prepovedi diskriminacije, učinkovitega pravnega sredstva in poštenega sojenja?
3. Če je odgovor na prejšnje vprašanje pritrdilen, ali je to, da parlament države članice z zakonom spremeni različne dele kreditnih pogodb v tuji valuti zaradi varstva potrošnikov, s tem pa povzroči učinek, ki je v nasprotju ravno z interesi varstva potrošnikov, ker kreditna pogodba po spremembah ostane veljavna in mora potrošnik še naprej nositi breme, nastalo zaradi valutnega tveganja, skladno s pristojnostjo, podeljeno Evropski uniji za zagotovitev visoke ravni varstva potrošnikov, ter s temeljnimi načeli, ki jih določa pravo Unije glede enakosti pred zakonom, prepovedi diskriminacije, učinkovitega pravnega sredstva in poštenega sojenja?
4. Ali je v primeru vsebine pogodb med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom to, da svet za enotnost, ki deluje v okviru najvišjega sodišča države članice, z ‚odločbami, izdanimi za enotno razlago določb prava‘, usmerja sodno prakso sodišča, ki odloča, skladno s pristojnostjo, podeljeno Evropski uniji za zagotovitev visoke ravni varstva potrošnikov, ter s temeljnimi načeli, ki jih določa pravo Unije glede učinkovitega pravnega sredstva in poštenega sojenja za vsako civilnopravno vprašanje?
5. Če je odgovor na prejšnje vprašanje pritrdilen, ali je to, da svet za enotnost, ki deluje v okviru najvišjega sodišča države članice, z ‚odločbami, izdanimi za enotno razlago določb prava‘, usmerja sodno prakso sodišča, ki odloča – če se imenovanje sodnikov, ki so člani sveta za enotnost, ne izvaja pregledno in v skladu z vnaprej določenimi pravili, če postopek pred navedenim svetom ni javen ter če ni mogoč naknaden vpogled v postopek, ki je bil izveden, to je v izvedenska mnenja in dela pravnih strokovnjakov, ki so bila uporabljena, ali v glasovanje različnih članov (pritrdilno ali odklonilno mnenje) – skladno s pristojnostjo, podeljeno Evropski uniji za zagotovitev visoke ravni varstva potrošnikov, ter s temeljnimi načeli, ki jih določa pravo Unije glede učinkovitega pravnega sredstva in poštenega sojenja za vsako civilnopravno vprašanje?“

Postopek pred Sodiščem

- 29 Z. Dunai je z vlogo, ki je bila v sodnem tajništvu Splošnega sodišča vložena 30. januarja 2019, predlagala odreditev ponovnega odprtja ustnega dela postopka.

- 30 V utemeljitev tega predloga v bistvu navaja, da je generalni pravobranilec v sklepnih predlogih izrazil pomisleke glede natančnega pomena četrtega in petega vprašanja, ki se nanašata na odločbe, ki jih Kúria (vrhovno sodišče) izda v interesu enotne razlage pravnih določb. Z. Dunai v zvezi s tem meni, da je potrebno, da Sodišču poda opis elementov, katerih poznavanje je po njenem mnenju nujno za to, da Sodišče razume resnični predmet teh vprašanj, ki se zlasti nanaša na dejstvo, da madžarska sodišča niti v praksi niti na podlagi pravila nacionalnega prava nimajo nobene obveznosti, da ne upoštevajo odločbe, izdane v interesu enotne razlage prava, kadar je ta v nasprotju s pravom Unije.
- 31 Sodišče lahko na podlagi člena 83 svojega Poslovnika po opredelitvi generalnega pravobranilca odredi ponovno odprtje ustnega dela postopka, zlasti če meni, da zadeva ni dovolj razjasnjena, ali če stranka po koncu tega dela navede novo dejstvo, ki je lahko odločilno za odločitev Sodišča, ali če je v zadevi treba odločiti na podlagi trditve, o kateri stranke ali zainteresirani subjekti iz člena 23 Statuta Sodišča Evropske unije niso razpravljali.
- 32 V obravnavani zadevi Sodišče po opredelitvi generalnega pravobranilca meni, da razpolaga z vsemi podatki, ki so potrebni za sprejetje odločitve. Poleg tega poudarja, da elementi, ki jih navaja Z. Dunai, niso nova dejstva v smislu člena 83 Poslovnika Sodišča.
- 33 V teh okoliščinah se ponovno odprtje ustnega dela postopka ne odredi.

Vprašanja za predhodno odločanje

Prvo, drugo in tretje vprašanje

- 34 Predložitveno sodišče s prvim, drugim in tretjim vprašanjem, ki jih je treba obravnavati skupaj, v bistvu sprašuje, ali je treba člen 6(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da nasprotuje nacionalni zakonodaji, ki sodišču, ki obravnava zadevo, preprečuje, da ugotovi predlogu za ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe v tuji valuti, ki temelji na nepoštenosti pogodbenega pogoja, s katerim so potrošniku naloženi stroški, povezani s tečajno razliko med prodajnim in nakupnim tečajem zadevne valute, četudi bi to sodišče ocenilo, da je ohranitev veljavnosti pogodbe v nasprotju z interesi potrošnika, saj ta še naprej dejansko nosi valutno tveganje, ki ga pomeni finančno breme v zvezi z morebitnim padcem tečaja nacionalne valute, ki je plačilna valuta, glede na tujo valuto, v kateri mora biti kredit vrnjen.
- 35 Najprej je treba pojasniti, da čeprav se prvo, drugo in tretje vprašanje sklicujejo samo na pogoj v zvezi s tečajno razliko kot na nepošten pogoj, ki po mnenju tožeče stranke v postopku v glavni stvari upravičuje ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe, iz predloga za sprejetje predhodne odločbe izhaja, da se zainteresirana stranka sklicuje na nepoštenost tega pogoja, da ne bi več nosila valutnega tveganja. Torej ni mogoče izključiti, kot je generalni pravobranilec navedel v točki 57 sklepnih predlogov, da je v zadevi v glavni stvari vprašanje glede uporabe pogoja v zvezi z valutnim tveganjem še vedno upoštevno, in to še toliko bolj, ker je predložitveno sodišče lahko privedeno do tega, da po uradni dolžnosti preizkusi nepoštenost takega pogoja (glej v tem smislu sodbo z dne 7. avgusta 2018, Banco Santander in Escobedo Cortés, C-96/16 in C-94/17, EU:C:2018:643, točka 53 in navedena sodna praksa). Zato, da bi se predložitvenemu sodišču lahko dal koristen odgovor, ki mu omogoča rešitev spora, o katerem odloča, je treba odgovoriti na prva tri vprašanja tudi z vidika obravnave predloga za ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe, kot je ta iz postopka v glavni stvari, ki temelji na nepoštenosti pogoja v zvezi z valutnim tveganjem.
- 36 V zvezi s tem na prvem mestu glede pogoja, ki se nanaša na tečajno razliko iz postopka v glavni stvari, iz predloga za sprejetje predhodne odločbe izhaja, da zakonodaja, na katero se nanašajo prva tri vprašanja, obsega zakone DH 1, DH 2 in DH 3, kot so navedeni v točkah od 9 do 14 te sodbe, ki so bili sprejeti po sklenitvi kreditnih pogodb, na katere se nanašajo, zaradi izvršitve odločbe Kúria (vrhovno sodišče), ki je bila izrečena po sodbi z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai

(C-26/13, EU:C:2014:282). Ti zakoni med drugim določajo, da so pogoji v zvezi s tečajno razliko iz kreditnih pogodb, kot so opredeljeni v teh zakonih, nedovoljeni in nični, in z retroaktivnim učinkom te pogoje nadomestijo s pogoji, ki uporabljajo uradni menjalni tečaj, ki ga določi madžarska nacionalna banka za ustrezno valuto, in z učinkom za naprej pretvorijo znesek kredita, ki ostaja za vračilo, v kredit v nacionalni valuti.

- 37 Glede zadnjenavedenih pogojev, ki so na podlagi teh zakonov retroaktivno postali sestavni del zadevnih kreditnih pogodb, je sodišče v točkah od 62 do 64 sodbe z dne 20. septembra 2018, OTP Bank in OTP Factoring (C-51/17, EU:C:2018:750), presodilo, da taki pogoji, ki odražajo kogentne zakonske določbe, ne spadajo na področje uporabe Direktive 93/13, saj se ta direktiva v skladu z njenim členom 1(2) ne uporablja za pogoje iz pogodbe med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, ki jih določa nacionalna ureditev.
- 38 Vendar pa se tri vprašanja za predhodno odločanje ne nanašajo na pogodbene pogoje, ki jih je ta zakonodaja naknadno vstavila v kreditne pogodbe kot take, temveč na vplive te zakonodaje na jamstva varstva, ki izhajajo iz člena 6(1) Direktive 93/13, v povezavi s pogojem v zvezi s tečajno razliko, ki je bil prvotno vsebovan v zadevnih kreditnih pogodbah.
- 39 V zvezi s tem je treba opozoriti, da ta člen 6(1) zahteva, da države članice določijo, da nedovoljeni pogoji niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba z enako vsebino še naprej zavezuje obe stranki, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nedovoljenih pogojev.
- 40 Kolikor je madžarski zakonodajalec odpravil težave, povezane s prakso kreditnih institucij, da sklenejo kreditne pogodbe s pogoji v zvezi s tečajno razliko, tako da je te pogoje po zakonodajni poti spremenil in tako da je hkrati ohranil veljavnost kreditnih pogodb, tak pristop ustreza cilju zakonodajalca Unije v okviru Direktive 93/13 in zlasti njenega člena 6(1). Ta cilj je namreč vzpostavitev ravnovesja med pogodbenimi strankami, tako da se načeloma ohrani veljavnost celotne pogodbe, ne pa ugotovitev ničnosti vseh pogodb z nepoštenimi pogoji (glej v tem smislu sodbo z dne 15. marca 2012, Pereničová in Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, točka 31).
- 41 Vendar pa je Sodišče glede tega člena 6(1) presodilo tudi, da ga je treba razlagati tako, da je treba pogodbeni pogoj, ki je ugotovljen za nepoštenega, načeloma šteti za neobstoječega, tako da za potrošnika ne more imeti učinka, kar ima za posledico vzpostavitev pravnega in dejanskega položaja, v katerem bi bil potrošnik, če tega pogoja ne bi bilo (glej v tem smislu sodbo z dne 21. decembra 2016, Gutiérrez Naranjo in drugi, C-154/15, C-307/15 in C-308/15, EU:C:2016:980, točka 61).
- 42 Čeprav člen 7(1) Direktive 93/13 ne nasprotuje temu, da države članice z zakonodajo zagotovijo prenehanje uporabe nepoštenih pogojev v pogodbah, ki jih je prodajalec ali ponudnik sklenil s potrošnikom, ostaja dejstvo, da mora zakonodajalec v tem okviru spoštovati zahteve, ki izhajajo iz člena 6(1) te direktive.
- 43 Dejstvo, da so bili nekateri pogodbeni pogoji z zakonodajo razglašeni za nepoštene in nične ter nadomeščeni z novimi pogoji, zato da zadevna pogodba še naprej velja, namreč ne sme povzročiti oslabitve varstva, ki je, kot je navedeno v točki 40 te sodbe, zagotovljeno potrošnikom.
- 44 V obravnavanem primeru mora predložitveno sodišče, kolikor je razlog za tožbo Z. Dunai pogoj v zvezi s tečajno razliko, ki je bil prvotno v kreditni pogodbi, sklenjeni z banko, preveriti, ali je nacionalna zakonodaja, s katero so bili tovrstni pogoji razglašeni za nepoštene, pravno in dejansko omogočila vzpostavitev položaja, v katerem bi bila Z. Dunai brez takega nepoštenega pogoja, zlasti z uvedbo pravice do vračila prednosti, ki jih je v njeno škodo na podlagi tega nepoštenega pogoja neupravičeno pridobil prodajalec ali ponudnik (glej v tem smislu sodbo z dne 31. maja 2018, Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367, točka 53).

- 45 Iz tega sledi, da člen 6(1) Direktive 93/13 ne nasprotuje nacionalni zakonodaji, ki sodišču, ki mu je predložena zadeva, preprečuje, da ugotovi predlogu za ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe, ki temelji na nepoštenosti pogoja v zvezi s tečajno razliko, kot je ta iz zadeve v glavni stvari, če ugotovitev nepoštenosti takega pogoja omogoča vzpostavitev pravnega in dejanskega položaja, v katerem bi bil potrošnik, če ne bi bilo tega nepoštenega pogoja.
- 46 Na drugem mestu je treba glede pogojev v zvezi z valutnim tveganjem poudariti, prvič, da je Sodišče v točkah od 65 do 67 sodbe z dne 20. septembra 2018, *OTP Bank in OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750), že presodilo, da preudarki, navedeni v točki 36 te sodbe, ne pomenijo, da so tudi taki pogoji v celoti izključeni iz področja uporabe Direktive 93/13, ker s spremembami, ki izhajajo iz člena 3(2) zakona DH 1 in člena 10 zakona DH 3, ni bila predvidena rešitev celotnega vprašanja valutnega tveganja glede obdobja od datuma sklenitve zadevne kreditne pogodbe do datuma njene konverzije v madžarske forinte na podlagi zakona DH 3.
- 47 Vendar pa se zdi, da predložitveno sodišče izhaja iz premise, da mu je na podlagi določb zakonov DH 1, DH 2 in DH 3 preprečena ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe iz postopka v glavni stvari, če bi se izkazala nepoštenost pogoja v zvezi z valutnim tveganjem, in sprašuje, ali je ta nezmožnost skladna s členom 6(1) Direktive 93/13.
- 48 V zvezi s tem je treba opozoriti, drugič, da za pogodbene pogoje v zvezi z valutnim tveganjem iz sodne prakse Sodišča izhaja, da ti pogoji, ker je z njimi opredeljen glavni predmet kreditne pogodbe, spadajo na področje uporabe člena 4(2) Direktive 93/13 in se temu, da se presodi njihova nepoštenost, izognejo samo, če pristojno nacionalno sodišče po presoji vsakega posamičnega primera meni, da jih je prodajalec ali ponudnik sestavil v jasnem in razumljivem jeziku (glej v tem smislu sodbo z dne 20. septembra 2018, *OTP Bank in OTP Faktoring*, C-51/17, EU:C:2018:750, točka 68 in navedena sodna praksa).
- 49 Tretjič, če predložitveno sodišče meni, da pogoj v zvezi z valutnim tveganjem iz postopka v glavni stvari ni sestavljen v jasnem in razumljivem jeziku v smislu tega člena 4(2), mora preizkusiti nepoštenost tega pogoja in predvsem to, ali v nasprotju z zahtevo dobre vere povzroči znatno neravnotežje v pravicah in obveznostih pogodbenih strank v škodo zadevnega potrošnika (glej v tem smislu sodbo z dne 26. januarja 2017, *Banco Primus*, C-421/14, EU:C:2017:60, točka 64).
- 50 Četrto, glede posledic, ki jih je treba izpeljati iz morebitne nepoštenosti takega pogoja, člen 6(1) Direktive 93/13, kot je bilo navedeno v točki 39 te sodbe, zahteva, da države članice določijo, da nedovoljeni pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, kakor je določeno z njihovim nacionalnim pravom, niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba z enako vsebino še naprej zavezuje obe stranki, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nepoštenih pogojev.
- 51 Petič, glede vprašanja, ali je treba za kreditno pogodbo, kot je ta iz postopka v glavni stvari, ugotoviti ničnost v celoti, če se ugotovi, da je pogoj, ki ga vsebuje, nepošten, je treba po eni strani poudariti, kot je že bilo navedeno v točki 40 te sodbe, da je namen člena 6(1) Direktive 93/13 vzpostavitev ravnovesja med pogodbenimi strankami, ne pa ugotovitev ničnosti vseh pogodb z nepoštenimi pogoji. Po drugi strani mora ta pogodba načeloma obstajati še naprej brez kakršne koli druge spremembe, razen tiste, ki izhaja iz odprave nepoštenih pogojev, če je tak nadaljnji obstoj pogodbe v skladu s pravili nacionalnega prava pravno mogoč (sodba z dne 26. januarja 2017, *Banco Primus*, C-421/14, EU:C:2017:60, točka 71 in navedena sodna praksa), kar je treba preveriti v skladu z objektivnim pristopom (glej v tem smislu sodbo z dne 15. marca 2012, *Pereničová in Perenič*, C-453/10, EU:C:2012:144, točka 32).
- 52 Vendar pa je v tem primeru, kot je že bilo izpostavljeno v točki 48 te sodbe, s pogojem v zvezi z valutnim tveganjem opredeljen glavni predmet pogodbe. Tako se v takem primeru ohranitev veljavnosti pogodbe ne zdi pravno mogoča, kar pa mora preveriti predložitveno sodišče.

- 53 V zvezi s tem se zdi, da iz elementov, ki jih je podalo predložitveno sodišče, izhaja, da ena od določb nacionalnih zakonov iz postopka v glavni stvari, konkretno člen 37(1) zakona DH 2, implicira, da mora potrošnik, kadar se sklicuje na nepoštenost katerega koli drugega pogoja, kot je ta v zvezi s tečajno razliko, ali tistega, ki omogoča enostransko zvišanje obresti, stroškov in provizij, predlagati tudi, da sodišče, ki mu je zadeva predložena, pogodbo razglasi za veljavno do datuma njegove odločbe. S to določba naj bi bilo tako v nasprotju s členom 6(1) Direktive 93/13 preprečeno, da za potrošnika zadevni nepošteni pogoj ne bi bil zavezujoč, po potrebi z ugotovitvijo ničnosti celotne zadevne pogodbe, če ta pogodba brez tega pogoja ne more obstati.
- 54 Poleg tega je treba še pojasniti, da je Sodišče v sodbi z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, točki 83 in 84), sicer priznalo možnost nacionalnega sodišča, da zato, da pogodba ostane v veljavi, nepošten pogoj nadomesti z dispozitivno določbo nacionalnega prava, vendar pa iz sodne prakse Sodišča izhaja, da je ta možnost omejena na primere, v katerih bi ugotovitev ničnosti celotne pogodbe potrošnika izpostavila posebej škodljivim posledicam, tako da bi bil ta s tem kaznovan (glej v tem smislu sodbi z dne 7. avgusta 2018, Banco Santander in Escobedo Cortés, C-96/16 in C-94/17, EU:C:2018:643, točka 74, in z dne 20. septembra 2018, OTP Bank in OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, točka 61).
- 55 V zadevi v glavni stvari pa iz ugotovitev, ki jih je podalo predložitveno sodišče, izhaja, da bi bila ohranitev pogodbe v nasprotju z interesi Z. Dunai. Nadomestitev iz prejšnje točke te sodbe se torej v tem primeru ne zdi primerna.
- 56 Glede na prej navedene preudarke je treba na prva tri vprašanja odgovoriti, da je treba člen 6(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da:
- ne nasprotuje nacionalni zakonodaji, ki sodišču, ki mu je zadeva predložena, preprečuje, da ugoti predlogu za ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe, ki temelji na nepoštenosti pogoja v zvezi s tečajno razliko, kot je ta iz postopka v glavni stvari, če ugotovitev nepoštenosti takega pogoja omogoča vzpostavitev pravnega in dejanskega položaja, v katerem bi bil potrošnik, če ne bi bilo tega nepoštenega pogoja, in
 - nasprotuje nacionalni zakonodaji, ki v okoliščinah, kot so v postopku v glavni stvari, sodišču, ki mu je zadeva predložena, preprečuje, da ugoti predlogu za ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe, ki temelji na nepoštenosti pogoja v zvezi z valutnim tveganjem, če se ugotovi, da je ta pogoj nepošten in da pogodba ne more obstajati brez tega pogoja.

Četrto in peto vprašanje

- 57 Predložitveno sodišče s četrnim in petim vprašanjem, ki ju je treba obravnavati skupaj, v bistvu sprašuje, ali pravo Unije, zlasti načeli učinkovitega sodnega varstva in poštenega sojenja, glede na cilj Unije, da zagotovi visoko raven varstva potrošnikov, nasprotuje temu, da so nižja nacionalna sodišča pri izvajanju svoje sodne pristojnosti formalno vezana na abstraktne in splošne odločbe, ki jih vrhovno sodišče, kot je Kúria (vrhovno sodišče), izda v interesu enotne razlage prava.
- 58 Najprej, ni sporno, da predložitveno sodišče za pojasnitev svojih dvomov glede združljivosti postopka poenotenja iz zadeve v glavni stvari s pravom Unije v svoji obrazložitvi, navedeni v utemeljitev svojega četrtega in petega vprašanja, ne navaja le pristojnosti, ki jih ima Unija za zagotovitev visoke ravni varstva in temeljnih načel, ki sta pravica do učinkovitega pravnega sredstva in pravica do poštenega sojenja, temveč tudi nekaj konkretnih določb prava Unije, kot je člen 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (v nadaljevanju: Listina). Vendar pa se ta vprašanja zelo splošno nanašajo na organizacijo madžarskega sodnega sistema in sredstva, ki jih določa za zagotavljanje enotnosti nacionalne sodne prakse.

- 59 Kot pa je generalni pravobranilec navedel v točkah 103 in 106 sklepnih predlogov, se po eni strani zdi, da ima ta vidik le zelo oddaljeno zvezo s sporom o glavni stvari, ki se nanaša na predlog potrošnice, da ni več vezana s kreditno pogodbo, ki jo je sklenila, zaradi nepoštenosti pogoja v tej pogodbi, po drugi strani pa se zdi, da iz elementov, ki jih je podalo predložitveno sodišče, izhaja, da so sedaj zakoni DH 1, DH 2 in DH 3 tisti, ki zavezujejo madžarska sodišča na področju varstva potrošnikov proti nepoštenim pogojem, kot so ti iz postopka v glavni stvari, in ne več odločbe Kúria (vrhovno sodišče) s tega področja, saj so bili ti zakoni sprejeti zaradi izvršitve teh odločb.
- 60 Glede na te elemente je torej treba šteti, da želi predložitveno sodišče s četrtem in petim vprašanjem izvedeti, ali Direktiva 93/13 v povezavi s členom 47 Listine nasprotuje temu, da vrhovno sodišče države članice v interesu enotne razlaga prava sprejme zavezujoče odločbe glede podrobnih pravil izvajanja te direktive.
- 61 V zvezi s tem se lahko na ti vprašanji odgovori pritrdilno, če po eni strani te odločbe pristojnemu sodišču ne omogočajo, da zagotovi polni učinek določb Direktive 93/13, tako da po potrebi na lastno pobudo odloči, da ne bo uporabilo neskladne določbe nacionalne zakonodaje – tudi naknadne – vključno s katero koli neskladno sodno prakso, ne da bi mu bilo treba zahtevati ali čakati predhodno odpravo teh po zakonodajni ali sodni poti ali kakšnem drugem ustavnem postopku, in po drugi strani ovirajo možnost, da se v okviru predhodnega odločanja obrne na Sodišče (glej v tem smislu sodbo z dne 5. aprila 2016, PFE, C-689/13, EU:C:2016:199, točke 34, 40 in 41 ter navedena sodna praksa).
- 62 Iz spisa, s katerim razpolaga Sodišče, pa ne izhaja, da predložitveno sodišče ne bi moglo odkloniti uporabe takih odločb, če bi za namene zagotovitve polnega učinka Direktive 93/13 to ocenilo za potrebno, niti – kot to potrjuje ta postopek – da iz tega naslova Sodišču ne bi moglo predložiti predloga za sprejetje predhodne odločbe. Poleg tega noben element iz tega spisa ne izkazuje, da predložitveno sodišče v tem primeru tožeči stranki iz postopka v glavni stvari ne bi moglo omogočiti učinkovitega sredstva za varstvo pravic, ki bi iz tega zanj lahko izhajale.
- 63 Poleg tega je Sodišče, kot je generalni pravobranilec v bistvu navedel v točki 113 sklepnih predlogov, v točki 68 sodbe z dne 7. avgusta 2018, Banco Santander in Escobedo Cortés (C-96/16 in C-94/17, EU:C:2018:643), presodilo, da ni mogoče izključiti, da lahko vrhovna sodišča držav članic zaradi harmonizacije pri razlagi prava in za zagotovitev pravne varnosti ob spoštovanju Direktive 93/13 razvijejo nekatera merila, glede na katera morajo nižja sodišča preučiti nepoštenost pogodbenih pogojev.
- 64 Glede na navedene preudarke je treba na četrto in peto vprašanje odgovoriti, da Direktiva 93/13 v povezavi s členom 47 Listine ne nasprotuje temu, da vrhovno sodišče države članice v interesu enotne razlage prava sprejme zavezujoče odločbe glede podrobnih pravil izvajanja te direktive, če te odločbe pristojnemu sodišču ne preprečujejo niti tega, da zagotovi polni učinek določb te direktive in da potrošniku zagotovi učinkovito pravno sredstvo za varstvo pravic, ki bi iz nje zanj lahko izhajale, niti tega, da v zvezi s tem Sodišču predloži predlog za sprejetje predhodne odločbe, kar pa mora preveriti predložitveno sodišče.

Stroški

- 65 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (tretji senat) razsodilo:

1. Člen 6(1) Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah je treba razlagati tako, da:
 - ne nasprotuje nacionalni zakonodaji, ki sodišču, ki mu je zadeva predložena, preprečuje, da ugotovi predlogu za ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe, ki temelji na nepoštenosti pogoja v zvezi s tečajno razliko, kot je ta iz postopka v glavni stvari, če ugotovitev nepoštenosti takega pogoja omogoča vzpostavitev pravnega in dejanskega položaja, v katerem bi bil potrošnik, če ne bi bilo tega nepoštenega pogoja, in
 - nasprotuje nacionalni zakonodaji, ki v okoliščinah, kot so v postopku v glavni stvari, sodišču, ki mu je zadeva predložena, preprečuje, da ugotovi predlogu za ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe, ki temelji na nepoštenosti pogoja v zvezi z valutnim tveganjem, če se ugotovi, da je ta pogoj nepošten in da pogodba ne more obstajati brez tega pogoja.
2. Direktiva 93/13 v povezavi s členom 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah ne nasprotuje temu, da vrhovno sodišče države članice v interesu enotne razlage prava sprejme zavezujoče odločbe glede podrobnih pravil izvajanja te direktive, če te odločbe pristojnemu sodišču ne preprečujejo niti tega, da zagotovi polni učinek določb te direktive in da potrošniku zagotovi učinkovito pravno sredstvo za varstvo pravic, ki bi iz nje zanj lahko izhajale, niti tega, da v zvezi s tem Sodišču predloži predlog za sprejetje predhodne odločbe, kar pa mora preveriti predložitveno sodišče.

Podpisi